

Džinismus

Oblast, na které se rozkládá dnešní Indie, je neuvěřitelně nábožensky bohatá a různorodá. Mnoho světových náboženství tu dokonce vzniklo a dodnes je náboženský život v této zemi velmi silný. Pojďme se postupně podívat na nejrozšířenější indická náboženství a způsob, jakým se prolínala s jógou (nebo jógami).

Předchozí náboženství (hinduismus a buddhismus) jsou obecně známá i v našich končinách. S džinismem je to jiné. První je třeba říci, že toto náboženství nemá nic společného s džinami. Podobně jako buddhismus se jmenuje po svém zakladateli, tak i název „džinismus“ je odvozen od jména hlavního věrozvěsta – Džiny Mahávíry.

V současné době je džinismus rozšířen především v Rádžastháně a Gudžarátu. V obou státech se k němu hlásí asi 13 % populace. V Indii jako celku je džinistů ale jen asi půl procenta populace.

Zakladatel

Džinismus vznikl ve stejné době jako buddhismus. Dokonce je pravděpodobné, že se Džina Mahávíra a Buddha setkali, protože v určité době studovali u stejného učitele (ale datace jsou v Indii vždy problematické, takže je to pouze teorie). Nevím, kdy přesně se Džina Mahávíra narodil – odhady a tradice se pohybují mezi lety 599–540 př. Kr. Původně se jmenoval Vardhamána Mahávíra. Ve třiceti letech se stal potulným asketou a po 20 letech askeze dosáhl poznání pravdy a stal se Džinou (vítězem). Sami džinisté nepovažují Džinu za zakladatele. Z jejich pohledu je toto náboženství odvěké a existovalo vždy. Džina Mahávíra je pouze posledním z *títrhankarů*, což doslova znamená „ten, kdo vytváří brod“ (myšlen je brod přes řeku světské existence (samsáry)). Džinistická tradice popisuje ještě dvacet tři dalších títrhankarů, kteří byli před Mahávírou. Džina Mahávíra zemřel ve svých 72 letech dobrovolnou smrtí hladem (což je zvláštní způsob smrti – více o tom později).

Základní principy

Džinismus uznává (stejně jako buddhismu i hinduismus) učení reinkarnace a s tím spojeného zákona karmy. V zásadě se člověk může narodit ve čtyřech různých říších: v lidské, božské, pekelné anebo jako rostlina či zvíře. Tento koloběh je možné překonat pouze dosažením vysvobození (mókša). Základním předpokladem k dosažení osvobození je podle džinismu zásada neublížování (ahimsa). Ta se objevuje samozřejmě i v jiných indických náboženstvích, ale zde je dovedena mnohem dál. Přísné omezení ve stravování je samozřejmé (např. by neměli jíst po západu slunce, aby kvůli nedostatku světla omylem nesnědli nějakého drobného tvora, anebo by neměli jíst jídlo připravené předchozího dne, protože se v něm mezitím mohli usídlit různé mikroorganismy apod.). Kromě toho džinisté

nemohou vykonávat mnoho povolání, která by mohla ublížit živým tvorům (nemohou například být zemědělci, protože při orání půdy nutně zemřou různí malí živočichové). Díky tomu je mnoho džinistů bankéřů či finančníků. Džinističtí mniši také nosí roušku přes ústa, aby náhodou nějakého živočicha nevdechli.

Protože ale i naše pouhá existence nutně vyžaduje smrt ostatních živých tvorů, džinističtí mniši se často rozhodnou pro dobrovolnou smrt hlady – jako to udělal Džina Mahávira – protože jedině tak je možné zajistit dokonalé neublížování.

Ahimsa ale není sama. Základní závazky džinistů představuje pět „slibů“ (vrata):

1. Ahimsa (neublížování)
2. Satja (pravdomluvnost)
3. Astéja (nekradení)
4. Brahmačarja (sexuální zdrženlivost pro hospodáře a celibát pro mnichy a mnišky)
5. Aparigraha (nepřipoutanost k vnitřnímu i vnějšímu majetku)

Všech pět najdeme též v Pataňdžaliho Jógasútrách. V džinistické tradici pak byly rozpracovány ještě detailněji a jejich význam je trochu jiný než v pozdější jógové tradici.

Džinistů sice není mnoho, ale velká část z nich má dobré vzdělání a jen málo z nich žije v chudobě. Je to tím, že řada z nich pracuje ve finančním sektoru a mnoho z nejbohatších Indů jsou právě džinisté. Ti podporují svoje souvěrce v souladu s požadavky svého náboženství, takže jim přispívají na vzdělání, zakládají různé charitativní instituce apod.

Džinisté jsou také proslulí dlouhými půsty. Prakticky na všechny džinistické svátky by se nemělo jíst (a někdy dokonce ani pít). Tyto půsty jednak napomáhají neublížování, ale také potlačení těla, takže duše může být ve svém dokonalém stavu.

Zajímavé také je, že džinisté neuznávají boha jako stvořitele světa. Věří, že existuje celá řada božských bytostí, ale není jeden konkrétní stvořitel. Touto božskou bytostí se stane každý, kdo dosáhne osvobození. Proto džinisté uctívají především své světce.

Směry

Někdy okolo 3. stol. př. Kr. se džinismus rozdělil na dvě velké větve. Kvůli hladomoru odešla část na jih Indie, kde se z nich postupně zformoval samostatný směr tzv. digambarů. Digambara doslova znamená „oděný prostorem“ (tj. nahý) a mniši tohoto směru chodí skutečně nazí anebo mají pouze bederní roušku (v Indii momentálně platí zákon, že pokud vstoupí do města, tak musí mít alespoň tu roušku). Momentálně je digambarů velmi málo.

Džinisté, kteří zůstali na severu Indie v povodí Gangy, se označují jako švétambarové, což znamená bíle oděný, a jejich mniši chodí oblečení zcela v bílém. Existuje jich více druhů a dnes představují valnou většinu džinistů.

Posvátné texty

Podobně jako buddhismus neměl džinismus dlouho žádný přesně definovaný soubor posvátných textů. Až okolo roku 300 př. Kr. sestavili švétambarové soubor základních džinistických textů (tzv. kánon). V té době ale nešlo ještě o texty v pravém slova smyslu, protože (jako drtivá většina učení v té době) byly tyto nauky předávány pouze ústně a učily se nazpaměť. Sepsány byly nakonec až v 5. stol. po Kr. a velice brzo k nim vznikla i celá řada komentářů, které toto učení detailně rozpracovávaly.

Digambarové tento kánon neuznávají a drží se pouze některých sůter, což jsou velice stručné (aforismové) texty.

* * *

Džinismus byl ve své době významným náboženským směrem na jihu Indie (tak jako se na severu vedly polemiky především v duchu hinduismus vs. buddhismus, na jihu to byl džinismus vs. hinduismus). Dnes se ale většina z nás setká s džinismem v Indii spíše v restauracích, protože mnoho z nich má v jídelníčku tzv. „Jain Menu“, kde jsou jídla splňující jejich přísná pravidla stravování. Ale kořeny tohoto náboženství jsou velice propletené s jógou, což můžeme vidět i na výše uvedených pravidlech. Přelom 5. a 6. století př. Kr. byl podle všeho dobou, kdy vznikalo mnoho nových náboženských myšlenek a pravděpodobně nevznikly hned jako samostatná nová náboženství. Buddha i Džina byli duchovními učiteli a až mnohem později z jejich učení vznikla samostatná náboženství odlišná od hinduismu.

Stejně jako najdeme různé druhy jógy v buddhismu, nalezneme je i v džinismu. Z pozdější doby máme dokonce zachovaný džinistický rukopis (*Jógásanadžaina*) popisující 108 ásan. Mimo jiné v něm nalezneme asi nejstarší zmínku o trikónásaně (pozici trojúhelníku), která ovšem v té době vypadala zcela jinak (byla to pozice v sedě).

- autor: David Dostal
- www.korenyjogy.cz
- foto: Shutterstock.com